

Гловюк І. В.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ СВІДКА: ПИТАННЯ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ

До числа учасників кримінального провадження КПК України 2012 р. відніс адвоката свідка. Слід відмітити принципову правильність законодавчого підходу щодо поіменування цього учасника кримінального провадження порівняно із попереднім найменуванням за КПК 1960 р. — захисник свідка, оскільки, виходячи із базових положень теорії кримінально-процесуальних функцій, кримінально-процесуальна функція захисту щодо свідка не здійснюється, враховуючи, що він не є тим суб'єктом, щодо якого здійснюється формалізоване кримінальне переслідування. Разом з тим, регламентація його кримінально-процесуального статусу викликає питання, у першу чергу, своєю надзвичайною фрагментарністю.

Так, адвокат свідка згадується і у п. 25 ст. 3 КПК як учасник кримінального провадження, і у п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК у контексті права свідка на правову допомогу; однак окремо його кримінально-процесуальний статус у КПК не прописаний. На відміну від КПК України, в окремій статті регламентований статус адвоката свідка у КПК Республіки Молдова (ст. 92). Модельний КПК для держав-учасниць СНД передбачає можливість участі представника свідка у слідчих та інших процесуальних діях і закріплює перелік прав цього суб'єкта (ст. 122). У КПК України 1960 р. були окремо зазначені права захисника, запрошеного свідком для надання йому правової допомоги під час допиту чи проведення інших слідчих дій за його участю (ст. 48 КПК 1960 р.).

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК України 2012 р., свідок має право користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката. При цьому переліку прав і обов'язків адвоката свідка, правил його участі при провадженні слідчих (розшукових) і судових дій, наслідків неявки для проведення слідчих (розшукових) дій, судовий розгляд КПК 2012 р. не регламентує. Закон України «Про адвокатуру

та адвокатську діяльність» надання правової допомоги свідку в кримінальному провадженні регламентує як окремий вид адвокатської діяльності (ст. 19 Закону). Незважаючи на відсутність прав і обов'язків захисника свідка до КПК України, враховуючи положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в якості форм реалізації функції адвоката свідка можна розглядати наступні: консультативна форма (надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, пов'язаних за участю свідка у кримінальному провадженні); складання клопотань, скарг, запитів, заяв; присутність при проведенні процесуальних дій, які проводяться за участю свідка. КПК України не регламентує, чи вправі адвокат давати свідкові консультації під час провадження процесуальних дій.

Відсутність належним чином регламентованих прав і обов'язків свідка в КПК України призводить до проблем на практиці: так, наводиться приклад, коли суд не надав можливості адвокату свідка поставити своєму клієнту запитання, оскільки ст. 352 КПК України чітко передбачено, хто саме і в якому порядку має право ставити свідку запитання; а адвокату свідка такої можливості не надано (Луцюк М. Повноваження адвоката при наданні правової допомоги свідку в кримінальному провадженні за новим КПК України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://rivnepravo.com.ua/386-povnovazhennia-advokata-pri-nadanni-pravovoi-dopomohy-svidku-v->

kryminalnomu-provadzhenni-za-novym-kpk-ukrainy.html).

Як видається, слід більш чітко регламентувати статус адвоката свідка як учасника кримінального провадження, закріпивши його статус в окремій статті КПК, в якій необхідно відобразити не тільки права і обов'язки адвоката свідка, наслідки його неявки для провадження процесуальних дій у стадії досудового розслідування та судовому розгляді, але й форми надання свідковій правової допомоги. У цілому логічними є пропозиції О. В. Панчук, що адвокат має бути наділений такими правами: бути присутнім під час проведення допиту та інших процесуальних дій; надавати свідку у присутності слідчого короткі консультації; ставити, з дозволу слідчого, свідку запитання, які підлягають занесенню до протоколу; висловлювати заперечення проти порушень прав та законних інтересів свідка, що підлягають занесенню до протоколу; застосовувати, з дозволу слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, технічні засоби; ознайомлюватися з протоколами слідчих (розшукових) дій, у яких свідок раніше брав участь; оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, встановленому цим Кодексом. На адвоката має бути покладено такі обов'язки: використовувати засоби надання правової допомоги, передбачені цим Кодексом та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав і законних інтересів свідка; перебувати для участі у проведенні допиту та інших процесуальних дій за участю свідка та завчасно повідомити про неможливість прибуття та її причини слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд; без згоди свідка не розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю (Панчук О. В. Надання свідку правової допомоги у кримінальному процесі: автореферат... канд. юридичних наук, спец.: 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / О. В. Панчук. — К., 2013. — С. 14). Разом з тим, вони не враховують участі адвоката свідка у судовому провадженні.

Тому, відповідно, у статті КПК, присвяченій статусу адвоката свідка, слід також регламентувати його права брати участь у судовому провадженні, зокрема, у судових діях, які проводяться за участі свідка; ставити свідку питання; ставити питання обвинуваченому, потерпілому, іншому свідку при проведенні одночасного допиту; звертати увагу суду та учасників кримінального провадження та ті чи інші обставини, що встановлюються при проведенні судової дії. При цьому не слід використовувати положення, що містилися в КПК 1960 р., зокрема, про те, що він може надавати в присутності слідчого консультації свідку, якщо «фактичні обставини у справі можуть бути використані для кримінального переслідування особисто самого свідка або членів його сім'ї чи близьких родичів», оскільки це, по суті, обмежує право свідка на правову допомогу, пов'язуючи можливість отримання свідком консультації під час допиту тільки з цими випадками. Що стосується наслідків неявки адвоката свідка для провадження процесуальних дій у стадії досудового розслідування та судовому розгляді, то, вважаємо, що у разі неявки без поважних причин за умови, що адвокат свідка був заздалегідь повідомлений (у строк, передбачений ч. 8 ст. 135 КПК), процесуальна дія із свідком може бути проведена. Це не обмежує істотно права свідка, адже, якщо, наприклад, при проведенні допиту будуть ставитися питання щодо діянь свідка, він, посилаючись на ч. 1 ст. 63 Конституції та ч. 1 ст. 18 КПК, має право відмовитися давати показання.